JAHOLATGA QARSHI MA’RIFAT BILAN KURASHISH — BARQAROR JAMIYAT RIVOJINING ASOSIY OMILI

Gaziyeva Dilfuza Abdurasulovna
Chilonzor tuman 1-son texnikumi
Tarix fani o’qituvchisi
dilfuzagaziyeva@gmail.com

imrconf.com

Annotatsiya: *Mazkur maqolada jaholat va ma’rifat tushunchalarining mazmun-mohiyati, ularning jamiyat taraqqiyotidagi o‘rni hamda o‘zaro bog‘liqligi ilmiy jihatdan tahlil qilingan. Shuningdek, globallashuv sharoitida jaholatning yangi ko‘rinishlari, ayniqsa axborot makonidagi tahdidlar, yoshlar ongiga ta’sir etuvchi omillar keng yoritilgan. Maqolada ma’rifat orqali jaholatga qarshi kurashishning samarali yo‘llari, xususan ta’lim tizimi, oila, jamiyat va media muhitning o‘rni chuqur tahlil etilgan. Tadqiqot natijalari ma’rifat barqaror rivojlanishning muhim omili ekanligini ko‘rsatadi.*

Kalit so‘zlar: *jaholat, ma’rifat, ta’lim, tarbiya, bilim, jamiyat, globallashuv, axborot xavfsizligi, media savodxonlik, yoshlar*

Kirish

Bugungi kunda insoniyat taraqqiyoti yangi bosqichga ko‘tarilib, bilim va axborot asosiy resursga aylanib bormoqda. XXI asr “axborot asri” sifatida e’tirof etilib, unda jamiyatning rivojlanish darajasi ko‘p jihatdan inson kapitaliga, ya’ni bilimli, ongli va tashabbuskor fuqarolarga bog‘liqdir.

Shu nuqtai nazardan, jaholatga qarshi kurashish masalasi tobora dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Jaholat — bu faqat bilim yetishmasligi emas, balki insonning voqelikni noto‘g‘ri anglashiga, turli zararli g‘oyalarga berilishiga sabab bo‘luvchi murakkab ijtimoiy hodisadir. Ayniqsa, globallashuv jarayonlari kuchayib borayotgan hozirgi davrda turli axborot

tahdidlari, soxta ma’lumotlar va mafkuraviy bosimlar jaholatning yangi shakllarini yuzaga keltirmoqda.

Ma’rifat esa insonni yuksaltiruvchi, uning tafakkurini kengaytiruvchi va jamiyatni taraqqiyot sari yetaklovchi kuch sifatida namoyon bo‘ladi. Shuning uchun ham jaholatga qarshi ma’rifat bilan kurashish — bugungi kunning eng muhim vazifalaridan biridir.

Jaholat tushunchasi va uning mohiyati

Jaholat tushunchasi ko‘p qirrali bo‘lib, u nafaqat bilim yetishmasligini, balki inson tafakkurining cheklanganligini ham anglatadi. Ilmiy adabiyotlarda jaholat quyidagi holatlar bilan izohlanadi:

- bilimning yetarli emasligi;
- noto‘g‘ri yoki soxta axborotga ishonish;
- tanqidiy fikrlashning rivojlanmaganligi;
- stereotip va xurofotlarga berilish.

Jaholat insonni passivlikka olib keladi, uning ijtimoiy hayotdagi faolligini pasaytiradi. Natijada jamiyatda rivojlanish sekinlashadi, turli ijtimoiy muammolar yuzaga keladi.

Bundan tashqari, jaholat insonni manipulyatsiyaga moyil qiladi. Ya’ni u turli tashqi kuchlar tomonidan boshqarilishi oson bo‘ladi. Bu esa jamiyat xavfsizligiga jiddiy tahdid tug‘diradi.

Jaholatning zamonaviy ko‘rinishlari

Hozirgi davrda jaholat an’anaviy shakllardan tashqari yangi ko‘rinishlarda ham namoyon bo‘lmoqda. Ularning eng asosiylari quyidagilardan iborat:

1. Soxta axborot (fake news)

Internet va ijtimoiy tarmoqlarda noto‘g‘ri ma’lumotlarning tez tarqalishi odamlarning ongiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi.

2. Radikal va ekstremistik g‘oyalar

imrconf.com

Ba’zi kuchlar jaholatdan foydalanib, yoshlarni noto‘g‘ri yo‘llarga boshlashga harakat qilmoqda.

3. Ommaviy madaniyatning salbiy ta’siri

Yuzaki madaniyat elementlari milliy qadriyatlarning zaiflashishiga olib kelishi mumkin.

4. Axborotga tanqidiy yondasha olmaslik

Ko‘plab insonlar axborotni tekshirmasdan qabul qiladi, bu esa noto‘g‘ri xulosalarga olib keladi.

Ma’rifatning jamiyat rivojidagi o‘rni

Ma’rifat — bu jamiyat taraqqiyotining asosiy omillaridan biridir. U insonning nafaqat bilim darajasini, balki uning dunyoqarashi va hayotiy pozitsiyasini ham belgilaydi.

Ma’rifatli jamiyat quyidagi xususiyatlarga ega bo‘ladi:

- yuqori intellektual salohiyat;
- faol fuqarolik pozitsiyasi;
- innovatsiyalarga ochiqlik;
- ijtimoiy mas’uliyat.

Ma’rifat insonni erkin fikrlashga o‘rgatadi, uni turli zararli ta’sirlardan himoya qiladi. Shu sababli u jaholatga qarshi eng samarali vosita hisoblanadi.

Ta’lim tizimi va uning ahamiyati

Ta’lim tizimi ma’rifatni shakllantirishning asosiy mexanizmi hisoblanadi. Zamonaviy ta’lim quyidagi yo‘nalishlarga e’tibor qaratishi lozim:

- mustaqil va tanqidiy fikrlashni rivojlantirish;
- amaliy bilimlarni oshirish;
- innovatsion texnologiyalarni qo‘llash;
- axborot madaniyatini shakllantirish.

Shuningdek, ta’lim jarayonida ma’naviy-axloqiy tarbiya ham muhim o‘rin tutadi. Chunki faqat bilim emas, balki tarbiya ham inson kamolotini belgilaydi.

imrconf.com

Oila va jamiyatning roli

Oila — inson tarbiyasining ilk bosqichi hisoblanadi. Bolaning bilimga bo‘lgan qiziqishi, dunyoqarashi va qadriyatlari aynan oilada shakllanadi.

Jamiyat esa bu jarayonni qo‘llab-quvvatlaydi. Xususan:

- ta’lim muassasalari;
- madaniy markazlar;
- jamoat tashkilotlari;
- ommaviy axborot vositalari

ma’rifatni keng targ‘ib qilishda muhim rol o‘ynaydi.

Media savodxonlik va axborot xavfsizligi

Bugungi kunda axborot bilan ishlash ko‘nikmalari nihoyatda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Media savodxonlik quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

- axborotni tahlil qilish;
- manbalarni tekshirish;
- yolg‘on ma’lumotlarni aniqlash;
- ongli ravishda xulosa chiqarish.

Bu ko‘nikmalar jaholatning zamonaviy ko‘rinishlariga qarshi kurashishda muhim vosita hisoblanadi.

Jaholatga qarshi kurashishning ustuvor yo‘nalishlari

Jaholatga qarshi kurashishda quyidagi yo‘nalishlar muhim hisoblanadi:

- sifatli ta’limni rivojlantirish;
- yoshlar siyosatini kuchaytirish;
- kitobxonlik madaniyatini oshirish;
- axborot xavfsizligini ta’minlash;
- milliy va umuminsoniy qadriyatlarni uyg‘unlashtirish.

Xulosa

Jaholatga qarshi ma’rifat bilan kurashish — jamiyat taraqqiyotining muhim sharti hisoblanadi. Bu jarayon uzluksiz bo‘lib, ta’lim, tarbiya va ijtimoiy hamkorlik asosida amalga oshiriladi.

imrconf.com

Har bir inson o‘z bilimini oshirishga intilishi, mustaqil fikrlashi va jamiyat hayotida faol ishtirok etishi zarur. Faqat shundagina jaholatning oldi olinadi va barqaror, rivojlangan jamiyat barpo etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov I.A. *Yuksak ma’naviyat — yengilmas kuch*. — Toshkent, 2008.
2. Mirziyoyev Sh.M. *Yangi O‘zbekiston strategiyasi*. — Toshkent, 2021.
3. Forobiy A.N. *Fozil odamlar shahri*. — Toshkent, 1993.
4. Beruniy A.R. *Hindiston*. — Toshkent, 1965.
5. Ibn Sino. *Donishnoma*. — Toshkent, 1980.
6. O‘zbekiston Respublikasi “Ta’lim to‘g‘risida”gi Qonuni.
7. UNESCO. *Education for Sustainable Development*. — Paris, 2020.
8. Castells M. *The Information Age*. — Oxford, 2010.

imrconf.com